Turkish Studies

Volume 14 Issue 6, 2019, p. 3167-3185

DOI: 10.29228/TurkishStudies.29163

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 31.07.2019

✓ Accepted/Kabul: 20.10.2019

📅 Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (07.08.2019)-Referee 2 (15.10.2019)

This article was checked by iThenticate.

ANADOLU'DA YER DEĞİŞTİREN BİR KÖYDE MEKÂNIN BİÇİMLENMESİNDEKİ DOĞAL VE SOSYO-KÜLTÜREL ETKENLERİN KARŞILAŞTIRILMASI: ESKİ VE YENİ KESMEZ KÖYÜ*

Hatice ÇINAR** - Dicle AYDIN***

ÖZ

Anadolu'da yerleşmeler, bulunduğu coğrafya ve iklimin özelliklerini en iyi şekilde yansıtan birbirinden farklı mimari ve yerleşim örneklerini barındırmaktadır. Yerleşmeleri ayırt etmeyi sağlayan bu farklılıklar yerel mimari kimlik özellikleri ile dikkat çekmektedir. Kırsal yerleşmelerin bir kısmı, yerleşme açısından elverişli olmayan alanlarda kurulmuşlar ya da zaman içinde yaşanan doğal afetler (deprem, sel, toprak kayması vb.) nedeniyle zarar görmüş, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında gerek yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve hizmetin götürülebilmesi, gerekse de yaşayanların daha güvenli alanlarda yaşamalarına devam edebilmesi amacıyla köylerin yer değiştirmesi/taşınması gündeme gelmiştir. Çalışmada, yer değiştiren yerleşmelere örnek olarak Konya Karapınar ilçesine bağlı Kesmez köyü, eski ve yeni yerleşme örneğinde karşılaştırma yoluyla analiz edilmiş, yeniden planlanan bir köyün eski yerleşim ile aynılıkları ve farklılıkları, doğal çevre ve sosyo-kültürel bileşenler açısından değerlendirilmiştir. Araştırma konusu, fiziki biçimlenmede etki eden faktörlerin analizi üzerine kurgulanmıştır. Sonuçta; eski ve yeni Kesmez köyü yerleşke ve konutlarında doğal ve sosyo-kültürel faktörlerin farklılıklara neden olduğu belirlenmiştir. Plansız doğal alanlardan, planlı ve düzenli yerleşmelere geçiş ve bu geçiş sonucunda oluşan mimari anlamda aynılıklar ve farklılıklar yer değiştiren köy yerleşimi örneği üzerinden ortaya koyulmuştur.

*Bu makale, 'Anadolu Kırsal Mimarisinin Oluşum Mantığı: Yer Değiştiren Kesmez Köyü'nde Mekan ve Mekan Düzeni' başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

**Öğr.Gör., Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, E-posta: haticecinar@selcuk.edu.tr

***Prof.Dr.,Necmettin Erbakan Üniversitesi, Müh.Mim.Fak., Mimarlık Bölümü,E-posta:dicleaydin@erbakan.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Kesmez Köyü, Yer Değiştirme, Kırsal, Doğal ve Sosyo-Kültürel Etkenler.

COMPARISON OF NATURAL AND SOCIO-CULTURAL FACTORS IN THE FORMATION OF SPACE IN A MOVING VILLAGE IN ANATOLIA: OLD AND NEW KESMEZ VILLAGE

ABSTRACT

The settlements in Anatolia involve different architectural and settlement examples that best reflect the characteristics of the geography and climate in which they are located. The differences that distinguish the settlements are remarkable with their local architectural identity features. Some of the rural settlements in Anatolia have been established in areas that are not convenient for settlement, or have been damaged by natural disasters (earthquakes, floods, landslides, etc.) over time, and have faced extinction. For this reason, in the first years of the Republic period, relocating/moving the villages in order to improve the living conditions, to provide service, and to enable the residents to continue to live in safer areas was brought to agenda. In this study, as an example of shifted settlements, Kesmez village of Karapınar district of Konya was analysed by comparison between old and new settlements, and the similarities and differences of a re-structured village with the old settlement were evaluated in terms of natural environment and socio-cultural components. The research topic is based on the analysis of the factors affecting physical shaping. As a result, it was determined that natural and socio-cultural factors cause differences in the old Kesmez village areas and houses and the new Kesmez village areas and houses. The transition from unplanned natural areas to planned and regular settlements and the architectural similarities and differences that have emerged because of this transition have been revealed through the example of the changing village settlement.

STRUCTURED ABSTRACT

Settlements have been formed depending on natural and social environmental factors in line with original lifestyles of communities. The settlements in Anatolia vary with their different characteristics and concrete physical formations provide the richness that paves the way for research subjects. These concrete formations attract the attention of the researchers by observing and interpreting the characteristics of the geography and climate in the best way. Rural settlements in Anatolia are home to unique examples shaped by both geographical and cultural factors. The settlement character of local differences varies from region to region, even in rural areas within the same area. The differences that distinguish the settlements are remarkable with their local architectural identity features. Some of the rural settlements in Anatolia have been established in areas that are not suitable for settlement, or have been damaged by natural disasters (earthquakes, floods, landslides, etc.) over time, and have faced extinction. For this very reason, in the first years

of the Republic, relocation/moving the villages was brought to the agenda of the government in order to improve the living conditions and to provide service and to enable the residents to continue to live in safer areas. Shaping of the rural settlements and the houses that constitute the settlements, especially considered as concrete reflectors of culture, have been the subject of various researches in terms of geographical, cultural and social effects. Studies related to settlement order and shaping of the space in displaced villages are limited. In this context, considering that rural areas have lost their original values due to many reasons, this study has value in terms of documentation.

In this study, as an example of displaced settlements, the Kesmez village in Karapınar district of Konya has been analysed in the example of old and new settlements, the similarities and differences of a re-planned village with the old settlement were evaluated in terms of natural environmental factors and socio-cultural environmental factors. The research subject is based on the analysis of the factors affecting physical shaping. As a method in the study, the characteristics of the old and new Kesmez village settlements have been presented with descriptive method based on interviews, technical drawings and historical information. The information obtained was analysed by comparison between old and new houses of Kesmez village under the title of (i) natural environmental factors and (ii) socio-cultural factors.

In this study, in which the architectural and socio-cultural aspects of a displaced Anatolian village are compared, the geographical elements and socio-cultural structure are effective in shaping the old Kesmez village, the planned settlement is decisive in the basic shaping and the traditional settlement organization (mabeyn- room) continued, flat topography and grid layout affect geometric shaping, socio-cultural factors encountered in the use of space, it was concluded that socio-cultural factors are appeared in space usage.

The old village of Kesmez is a product of cultural structuring that has created the environment where the people lived for many years through experience. In these products, especially the construction in accordance with the geographical characteristics is important in terms of reflecting the value of being original about the place. The fact that the topography is inclined in the old village of Kesmez is the dominant feature that differs from the new settlement of the village. An amorphous formation was formed at the borders of the parcel and dwellings were separated from each other. Being disconnected is related to the orientation to the landscape. The fact that the northern side of the dwellings is deaf, the small window openings, and the thought of the air-conditioning event by reducing the effect of cold in winter and hot in summer indicate the precautions taken against natural environmental conditions.

The new village of Kesmez is located on a flat area. Planned settlement separated the boundaries of the parcels with clear lines and the closeness between the dwellings increased. The landscape has been the residential courtyard defined by the dwelling and its additions. Therefore, the connection of the dwellings with the outdoor space is now limited due to the slope. The dwelling plays a central role, whether it is single room or multiple rooms. Mabeyn serves the public and private for different uses, is external to the room, internal to the interior, and

forms an intermediate space, suitable for passage or sitting. Changing conditions and familial values made it necessary for married children to live in separate houses. This situation has a relationship with the economy as well as physical condition. The solutions that take the movement and change of the life process into account come up with the addition of the dwelling in the new village and sometimes with the additional building independent from the dwelling in the courtyard. Neighbourhood and relations with each other depending on the way of living and basic needs also continued without a wall limit. The production of the people according to their sources of income determined the economic level of the families and influenced the shaping of their structures accordingly. Although the basic principles of buildings are the same, there are differences in many features such as construction material, size, decorations and workmanship.

In conclusion, it was determined that natural and socio-cultural factors cause differences in the old Kesmez village settlement area and residences and the new Kesmez village settlement area and residences. The transition from unplanned natural areas to planned and regular settlements and the architectural differences and differences that have emerged because of this transition have been revealed through the example of the changing village settlement.

Keywords: Kesmez Village, Displaced, Rural, Natural and Socio-cultural Factors.

1. Giriş

Yerleşmeler, toplulukların kendilerine özgü yaşam biçimleri doğrultusunda, doğal ve sosyal çevre etkenlerine bağlı olarak oluşmuşlardır. Yerleşme coğrafyasının önemli çalışma alanları, yerin özelliklerine bağlı oluşan yerleşke dokusu ve dokuda var olan meskenlerdir. Meskenler maddi kültür belgeleri olarak, kullanıcılarının kültürel birikimleri doğrultusunda şekillenen fiziksel unsurlardır. Anadolu’da yerleşmeler, birbirinden farklı özellikleriyle çeşitlilik göstermekte, somut fiziksel oluşumlar araştırma konularına zemin hazırlayan zenginlikleri sunmaktadır. Bu somut oluşumlar, bulunduğu coğrafya ve iklimin özelliklerini en iyi şekilde gözlemleyerek yorumlaması ile araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Anadolu’da kırsal yerleşmeler, hem coğrafi etkenlerin hem de kültürel etkenlerin biçimlendirdiği özgün örneklerle ev sahipliği yapmaktadır. Çınar (1990: 9) kırsal yerleşmeleri; “*genel anlamda, şehir dışında kalan bütün yerleşme alanlarını içine alan geniş bir mekânı ifade etmekle beraber; iklim bölgelerine, topografik yapıya, bitki örtüsüne, arazi mülkiyetine, devlet müdahalelerine, sosyo-ekonomik yapıya, doğal afetlere, ulaşım imkânlarına ve tarım yapısına göre değişiklik gösteren alanlar*” olarak tanımlamıştır. Yöresel farklılıkların ortaya çıkardığı yerleşme karakteri bölgeden bölgeye, hatta aynı bölge içinde bulunan kırsal alanlarda bile farklılıklar göstermektedir. Yerleşmeleri ayırt etmeyi sağlayan bu farklılıklar, yerel kimlik özellikleri bağlamında açıklanabilmektedir. Kırsal mimari kimlik, uzun bir birikimin sonucu oluşmakta, yerleşmenin coğrafi içeriği, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi ve niteliklerinin bir araya gelişi, kırsalı biçimlendirmektedir (Çorapçıoğlu vd., 2008). Köse (2006) kırsal konutun, geçmişten günümüze yaşanan kültürel yayılmaların ve kültürel adaptasyonların tarihi belgesi olması, bir yerden diğerine değişerek yeryüzünün “yer” zenginliğini arttırması nedeniyle ayrı bir önem taşıdığını belirtmiştir. Engin vd. (2007) ise kırsal mimarinin tekil olarak ya da tüm yerleşimde, insan davranışları, bina ve doğal çevre arasındaki uyumun en iyi örnekleri olduğunu vurgulamıştır. Aynı görüşe sahip olan Eyüce (2007), doğanın organizasyonel rolünün, bir belirleyici veya değiştirici olarak hemen hemen tüm kırsal yerleşmelerde görülebileceğini vurgulamakta, hiçbir kırsal yerleşmenin

doğayla ve doğal kaynaklarla mücadele etmediğini belirterek, kültürlerin doğal faktörleri ele almada kendilerine göre bir yol izlediklerinin, kendi yaşam tarzlarına uygun yerleşmeleri sağlamak için sonuç ürünün çevreyle mükemmel bir uyum içinde olduğunu altını çizmektedir. Rapoport (1969), *'House Form and Culture'* isimli kitabında, kırsal mimarinin biçimlenmesine etki eden esas faktörün kültür olduğunu vurgulamış ve diğer etkenleri; iklimsel ihtiyaçlar, malzeme, konstrüksiyon, teknoloji, arazi, savunma, ekonomi, din ve sosyal etkenler olarak incelemiştir. Gür (2000), geleneksel konutlar incelenirken çevresel, kültürel ve sosyal etmenlerin ayrı ayrı ele alınmasının doğru olabileceğini aktarmıştır. Çünkü gerek insan toplulukları gerekse insan, yapı, çevre kendilerinden önce var olmuş doğal dizgeler içinde yer almakta ve bunlardan etkilenmektedirler. Geleneksel konut biçiminin belirleyicileri ise çevresel faktörler (iklim, topoğrafya, doğal doku, insan yapısı doku, çevrede var olan malzeme vb), kültürel faktörler (dünya görüşü, kültürel değerler ve normlar, din-dil kategorileri, aile-akraba-toplum ilişkileri, yaşama biçimi), sosyal faktörler (aile büyüklüğü, ailenin sosyo-ekonomik statüsü, ailede roller, ailede konut imgesi), bireysel faktörler (bireyin konutla kurduğu yararsal ilişkiler, duygusal ilişkiler, bireyin kültürel normları yorumlaması vb) olarak detaylı bir açılımla ele alınmaktadır (Gür, 2000). Aydın ve Çınar (2009) çevresel ve doğal olarak tanımlanan faktörlere daha genel bir isim altında yer vererek –coğrafi özellikler- tanımlamasını getirmiştir. Bu tanımlamanın içinde jeolojik yapı, bitki örtüsü, topoğrafya, iklim ve yönlenme gibi coğrafyanın fiziki özellikleri, coğrafi faktörler olarak belirtilmiştir. Aydın (2008), bir yerleşmenin biçimlenmesine etki eden faktörler arasında “yerin tarihsel özellikleri”ni de eklemiş, özellikle geçmiş dönemde dağlık alanlarda oyma sistemlerle oluşturulan mekânların günümüzde de meskenlerin ekleri olarak kullanıldığını Kilistra köyü üzerinden örneklemiştir. Eminağaoğlu ve Çevik (2006), kırsal yerleşmelerin oluşumunda çevresel etkenler içinde yer alan doğa ve doğal dokuyu önemli bir girdi olarak kabul etmekte, kırsal yerleşmelerin bu doğal çevreye bir peyzaj unsuru olarak olumlu katkıları olduğunu belirterek bu katkıları; dizi-ritim oluşturmak, doğal yükseltiler içerisinde görünümünü uzaklık olarak derecelendirebilmek, derinlik ve hareket kazandırmak, manzarayı monotonluktan kurtararak, hareketi sağlamak biçiminde somutlaştırmıştır.

Farklı bilimsel çalışmalardan derlenen bilgiler doğrultusunda konut biçimlenmesindeki faktörler bakış açılarına göre Tablo 1’de sınıflandırılmıştır.

Tablo 1: Kırsal Konutların Biçimlenmesindeki Faktörlerin Farklı Bakış Açılarına Göre Sınıflandırması

Yazarlar	Faktörler		
	Doğal etkenler	Sosyo-kültürel etkenler	
Rapoport (1969)’a göre	İklim, malzeme, konstrüksiyon ve teknoloji, arazi, savunma, ekonomi ve din	Sosyo-kültürel yapı ve geçim kaynakları	
Gür (2000)’e göre	Çevresel faktörler İklim, topoğrafya, doğal örüntü, insan yapısı doku ve çevrede var olan malzeme	Sosyo-kültürel faktörler Dünya görüşü, kültürel değer ve normlar, din, aile ve akrabalık, aile büyüklüğü, yaşam biçimi, ailede roller	Bireysel faktörler Bireyin konutla kurduğu ilişki/ duygusal ilişkiler, kültürel normlar, yaşam yoğunluğu ve bireyin öz imgesi
Aydın ve Çınar (2009)’a göre	Coğrafi özellikler Jeolojik yapı, bitki örtüsü, topoğrafya, iklim ve yönelme	Kültürel özellikler Aile yapısı/sayısı/roller, sosyal ilişkiler, geçim kaynağı	
Aydın (2008)’a göre	Konumu ve coğrafi özellikleri	Yerleşmenin tarihsel özellikleri ve geçmişi	Sosyo-kültürel yapı ve geçim kaynakları
Bektaş (2005)’a göre	Doğal etkenler İklim, topoğrafya, malzeme	Sosyo-kültürel etkenler Ekonomik yapı, geçim kaynağı, aile yapısı, mahremiyet	

Kırsalı, kentsel alanlara göre özel kılan unsurlar, özgün ve farklı bulduğumuz doğal ortamlardan, ekolojik değer taşıyan doğal peyzajdan ve “yer”e uygun fiziki yapılaşmadan kaynaklanmaktadır. Doğal güzellikler içinde karşımıza çıkan kırsal yerleşmeler, kültürle özdeşleşince yeme, içme, giyim, gelenek, görenek, mekân gibi maddi kültür bileşenleri olarak değer kazanmaktadır. Bu sebeptendir ki kültür, en fazla yerel tasarımlarda ve yerel barınaklarda okunmaktadır (Rapoport, 2004). Somut olarak karşımıza çıkan unsurlar, soyut olan kültürel bileşenlere dayalı etkenleri okumamızı kolaylaştırmakta ve onlara dair ipuçları vermektedir. Geleneksel yaşamın, günlük ritimlerinde karşımıza çıkan ‘yer’e ait özel pratiklerde (adetler, gelenekler, törenler vb.) bu ipuçları kolaylıkla okunabilmektedir. Aydın (2002) tarafından da ifade edildiği gibi geleneksel yerleşmelerde mekânın oluşum mantığını sosyal yaşantıda, kültürel değerlerde ve coğrafyada bulmak olasıdır. Geleneksel mimarlığın nesnesi olan mekân, bu nedenle insana bağlı bir gerçeklik olarak varlık kazanırken, derinlemesine bir dünya görüşüne yaslanmaktadır. “Yaşam biçiminin mekâna yansımaları, onun yaşanan bir “yer”e dönüşmesine katkıda bulunmaktadır. Sosyal, psikolojik, kültürel, tarihsel etki alanları ile ilişki içinde olan “yaşantı” kavramı, mekân ve zaman kavramını kendine özgü bir karakter taşıyan “yer” kavramına dönüştürmektedir” (Aydın, 2002:40-52). Benzer şekilde Aran (2000) Anadolu kır insanının ‘yer’le olan ilişkisinde, yer’e bağımlı olduğunu ve inşa edilen bir yapının da çevresi ile yoğun ilişkiler kurduğunu belirtmiştir. Tüm bu çıkarımlardan Anadolu’da “yer” i şekillendiren unsurların genel olarak coğrafya ve kültür başlıklarında iki kavram üzerine olduğu söylenebilmektedir. Coğrafi açıdan farklılık, yerel malzemelerin seçimi ile birlikte konutun biçimlenmesini de etkilemektedir. Yemek kültürü, giyim kuşam, geçim kaynakları, gelenekler, inanç, değerler, sosyal normlar kültürel zenginliği sunmaktadır. Daha önce değinildiği gibi aynı bölgede yer alan kırsal alanlarda farklılıkları coğrafya ve kültürün etkisiyle, özellikle yerleşme ve mimari karakterde somutlaştırmak mümkün olmaktadır.

Kırsal alanların konumu, gelişimlerinde, değişimlerinde ve var oldukları yerlerde devamlılığında önemli olmuştur. Anadolu’da kırsal yerleşmelerin bir kısmı, yerleşme açısından elverişli olmayan alanlarda kurulmuşlar ya da zaman içinde yaşanan doğal afetler (deprem, sel, toprak kayması ...) nedeniyle zarar görmüş, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Tarihi süreçte doğal oluşum sergileyen kırsal alanlarda planlı bir yapılanmadan söz edilememektedir. Planlı kırsal yerleşimlerin oluşumu, doğal afetlere maruz kalma, konumları gereği devletin hizmet vermede sıkıntılar yaşaması, göçlerin artması gibi bir takım nedenlerle gündeme gelmiştir. Bu nedenler, köylerin/kırsal alanların yer değiştirme nedenleri olarak da tanımlanmaktadır. Gerek yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve hizmetin götürülebilmesi, gerekse de yaşayanların daha güvenli alanlarda yaşamalarına devam edebilmesi amacıyla köylerin yer değiştirmesi, Cumhuriyetin ilk yıllarında söz konusu olmuştur. Demirel (2005) yer değiştirmeyi “Bir yerleşmenin tamamının ya da bir bölümünün güvenli olmayan bir konumdan daha güvenli bir konuma yeni bir topluluk oluşturulmasına yol açacak şekilde taşınması” veya “başka bir konumda arazi ve konut sağlayarak taşınmaya yol açmak” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan, yer değiştirme kısmen bile yapılırsa mevcut toplumun büyük bir bölümünü etkilediği ve yerle ilgili tüm deneyimlerin yeniden oluşturulabilmesi için tamamen yeni bir başlangıça ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (Demirel, 2005).

Kırsal yerleşmelerde ve yerleşmeleri oluşturan özellikle kültürün somut yansıtıcısı olarak kabul edilen meskenlerin biçimlenmesi, coğrafi, kültürel, sosyal etkiler yönünden çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Yer değiştiren köylerde yerleşim düzeni ve mekânın biçimlenmesi anlamında yapılan araştırmalar ise sınırlıdır. Bu bağlamda kırsal alanların zamanla birçok nedene bağlı olarak özgün değerlerini yitirdiği düşünüldüğünde bu çalışma, belgeleme açısından değer taşımaktadır. Çalışmada, yer değiştiren yerleşmelere örnek olarak Konya Karapınar ilçesine bağlı Kesmez köyü eski ve yeni yerleşme örneğinde analiz edilmiş, yeniden planlanan bir köyün eski yerleşim ile benzerlikleri ve farklılıkları, doğal çevre etkenleri ve sosyo-kültürel çevre etkenleri açısından değerlendirilmiştir. Araştırma konusu, fiziki biçimlenmede etki eden faktörlerin analizi üzerine kurgulanmıştır.

Çalışma da; eski ve yeni Kesmez köyü yerleşiminin nitelikleri, görüşmelere, teknik çizimlere, tarihi bilgilere dayalı olarak betimsel yöntemle ortaya koyulmuş, elde edilen bilgiler: i. Doğal çevre etkenleri ve ii. Sosyo-kültürel etkenler başlığı altında eski ve yeni Kesmez köyü konutları üzerinden karşılaştırma yoluyla analiz edilmiştir. Analizlerde metin ve şemalar kullanılarak bulgular tablolarda özetlenmiştir.

2. Eski-Yeni Kesmez Köyünün Biçimlenmesinde Sosyo-Kültürel ve Coğrafi Etkenlerin Analizi

2.1. Kesmez Köyü'nün Konumu ve Tarihi

Eski Kesmez Köyü'nün kuruluşu hakkında kesin bir bilgi olamamakla birlikte, Kanuni Sultan Süleyman zamanında yapılan tahrirde, Karaman Eyaleti, Ereğli İlçesi, Karacadağ Nahiyesinin Kesmez adlı köyü olarak geçmektedir (Konyalı, 1970). Köy Karacadağ'ın güney yakasında kuzeyde; Ardıc Tepe, Kara Sivri tepelerinin arasından inen 'Asma Boğazında' Bizanslardan kalma örenler üzerine kurulmuştur. Asma Boğazında Bizanslardan kalma bir üzüm bağı vardır. Bağ içinde birde kilise harabesi olup kapısındaki yazılı taşta '*İncil'den alınmış bir dua yazılıdır*' (Gündüz, 1980) (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Eski Kesmez Köyü'nde Bizanslardan Kalma Kilise Harabeleri (Gündüz, 1980).

Eski Kesmez Köyü'nün sarp, taşlık olması nedeniyle ve devlet hizmetlerinin götürülebilmesi amacıyla T.C. Köy İşleri Bakanlığı Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğü'nün 1306 Sayılı Kanunun ek 2. maddesi gereğince, taşınması öngörülmüş ve Karapınar-Ereğli Devlet yolunun güzergâhında ve Karapınar'a 30 kilometre uzakta yerleşim yeri tanımlanmıştır (Fotoğraf 2). Köyün yol, su, elektrik, okul, cami gibi sorunları halledilmiş ve 1973'te Cumhuriyetin Kuruluşunun 50. Yıldönümünde yeni yerleşim sahasına geçmiştir (Gündüz, 1980). Yerleştiği yılda adını Cumhuriyet Köyü olarak alsa da, eski Kesmez'deki halkın büyük çoğunluğu Cumhuriyet Köyü'ne göç ettikten sonra yeni isme alışılammış ve köyün adı yeniden Kesmez olarak değiştirilmiştir.

Fotoğraf 2. Araştırma Sahasının Konum Haritası.

2.2. Kesmez Köyü Konutlarının Biçimlenmesindeki Etkenler

Eski ve yeni Kesmez Köyü'nün biçimlenmesindeki doğal çevre etkenleri; iklim, topografya, çevrede var olan iklimden ve topografyadan kaynaklı yapı malzemesi başlıkları altında, Sosyo-kültürel çevre etkenleri ise; yaşama biçimi ve temel ihtiyaçlar, aile ve akrabalık, geçim kaynağı başlıklarında ele alınmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda mekânın mimari biçimlenmesine etki eden faktörler tanımlanmıştır.

2.2.1. Doğal Çevre Etkenleri

İklim

Köyün yer aldığı bölgede karasal iklim hâkimdir. Yazlar sıcak ve kurak kışlar soğuk ve kar yağışlı geçmektedir. Anadolu'nun en az yağış alan bölgesi olmasından dolayı bitki örtüsü bozaktır. İklimin özellikleri konutların biçimlenmesinde etkilidir. Eski Kesmez köyünde konutlar, yamaçta yer almakta, güneye yönelmekte, gün ışığından yararlanmak amaçlanmaktadır. Konutların kuzey yönüne pencere açılmamakta, soğuk hava şartlarının etkisinden kaçınılmaktadır. Devlet tarafından yapılan Yeni Kesmez köyü konutlarının biçimlenmesinde yönelme bir girdi olarak alınmamıştır. Özellikle yaşama mekânlarının her yöne yönlendiği, geometrik parsel düzeninin yönelmede etkili olduğu belirlenmiştir.

Topografya

Örneklem alınan eski ve yeni Kesmez Köyü'nde topografyanın farklı oluşu konutların biçimlenmesinde fiziksel olarak tespit edilen farklılıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski Kesmez köyü Karacadağ'ın yamacına konumlanmış bir dağ yerleşkesidir. Topografik özelliği ve doğal çevresi bozulmamış eski yerleşimden günümüze halen kullanılan konutlar ulaşıya da diğer meskenlerin harap olduğu görülmüştür. Arazinin eğimli olmasından dolayı meskenler farklı kotlarda karşımıza çıkmaktadır. Mesken yanındaki müstemilat birimleri (ekler-servis mekânları) eğimli topografyadan dolayı, duvarlarla set çekilerek içi doldurulan kademeli teraslarla oluşturulmuştur. Bir meskeni ve eklerini, diğer komşu meskenlerden ayıran sınırlayıcı bir mimari eleman eski Kesmez köyünde bulunmamaktadır. Eski köyde yollar topografyadan dolayı organik ve eğime uygun bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Yeni Kesmez köyü ise bir ova yerleşkesi olup düz bir alana yayılmıştır. Yeni köy için yapılan planlamada her haneye ayrılan bir parselasyon düzeniyle ızgarasal bir plan şeması görülmektedir. Birbirini dik kesen yollar üzerinde yer alan düzenli parsellerde, kendi içine dönük meskenler, avlulu düzende yer almış, parseller yoldan ve diğer komşu mesken alanlarından duvarlarla ayrılmıştır.

Çevrede Var Olan Malzeme

Konutların biçimlenmesinde ve yapı malzemesinin seçiminde, topografyanın ve iklimin etkisiyle çevrede bulunan malzemeler etkili olmuştur. Zaman içinde gerekli onarımların yapılabilmesi, kolay elde edilmesi, kırsal mimaride yapı malzemesinin seçiminde belirleyici olmuştur. Eski Kesmez köyünün dağlık alanda bulunması, ana yapı malzemesi olarak taşın kullanımını sağlamıştır. Yeni Kesmez köyünde ise toprağın niteliği kerpiç üretimi için uygun ve ekonomik olduğundan ağırlıklı olarak kerpiç kullanılmıştır. Yeni köyde kerpiçle birlikte taşın da yapı malzemesi olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Mesken ve eklerinde taş ile kerpicin birlikte kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır. Taş kullanımının sebebi ise eski yerleşimdeki meskenlerin kısmen yıkılarak taş malzemelerin yeni yere aktarılması ile ilgilidir. Zamanla yeni köy yerleşiminde tuğla ve kiremit gibi yapı malzemelerinin kullanıldığı, özellikle avlu içinde ailenin ihtiyaç duyduğu sonradan yapılan ek mekanlarda görülmektedir.

2.2.2. Sosyo-Kültürel Etkenler

Yaşama Biçimi ve Temel İhtiyaçlar

Kesmez Köyü sakinleri geleneklere bağlı yaşam tarzını sürdürmektedirler. Köyde insan yaşamının en önemli anları olan doğum, düğün ve ölüm törenleri geleneksel kültürün yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlenme ve düğün törenleri de köy halkını bir araya toplayan etkinliktir. Eski geleneklere bağlılık azalsa da gençlerin evlendirilmesinde bazı pratiklerin, kısmen devam ettirildiği görülmektedir. Akraba evliliği ve ya görücü usulü evlilik köyde devam etmektedir. Düğünler dünürücü gitme eylemi ile başlamakta, kız isteme, nişan, çeyiz için alışveriş, çeyiz götürme ve hazırlığı (yıkama-kurutma), kına ve düğün gecesi olarak devam etmektedir. Eski köyde yaz aylarında yapılan düğün törenleri yeni köyde de aynı aylarda devam etmektedir. Bu tür etkinliklerde köy sakinlerinin bir araya toplanmasını sağlayan, köy içinde oluşan büyük ve küçük meydanlar, köy yerleşkesinin oluşumunda etkili olan biçimlenmenin örneklerindendir.

Cenaze eylemlerinde de gelenekler İslâm dini gereğince uygulanmaktadır. Yerleşim yerinin küçük olması sebebiyle cenaze namazı sonrasında omuzlarda taşınan cenaze, köy mezarlığına defnedilmektedir. Defin sonrası ölen kişinin evinde yas tutulmakta, avlu içi ve dışı kullanılarak kadınlar içerde, erkekler dışarıda olmak üzere taziyeler kabul edilmektedir. Ölen kişinin kırkinci gününde yine cenaze evinde köy halkı davet edilerek 'kırk ekmeği' denilen yemek verilmektedir. Bu törende de avlu ve barınma mekânı etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

Köyde gündelik yaşamda iş bölümü cinsiyete göre tanımlanmıştır. Günlük ritimde hem kadınlar hem de erkeklerin eylemleri, mesken-avlu-tarla(versa)-komşular arasında geçmektedir. Kadınların ev içi yaşamları ve günlük ritimleri; yemek pişirmek, gündelik temizlik işleri, çocuk bakımı, hayvanların sağımı ve bakımı şeklindedir. Yeni Kesmez Köyü'nde halı dokuma atölyesinde para kazanan kadınların sayısı da çoğunluktadır. Bunların yanı sıra mevsimlik üretimlerde köyde kadınlar bir araya gelerek imece usulü ile kışlık ekmek ve elde ettikleri sütlerden yine kış için peynir, tereyağı, yoğurt gibi birçok süt ürününü yapılmaktadır.

Erkekler ise hayvanların bakımından, tarladan, tarım aletlerinin temizliği ve bakımından, pazar işlerinden ve resmi işlerden sorumludur. Erkekler köyde boş vakitlerinde kahvehanelerde bir araya gelip sohbet etmektedirler.

Gelenek, görenek ve gündelik yaşama dair sözü edilen eylemler ve etkinlikler, eski Kesmez Köyü sakinlerinin yeni Kesmez köyüne göçmesiyle kaybolmamış, devam etmiştir. Eylemlerin mekânsal karşılıkları yeni yerleşimde de değişmemiş, avlu ve köy meydanı kullanımı devam etmiştir. Yeni kesmez köyünde halı dokuma atölyesi, eski köyde olmayan tek mekândır.

Aile ve Akrabalık

Köy içinde aile, akrabalık ve komşuluk ilişkileri samimi bir biçimde büyük bir aile gibi devam etmektedir. Köylerdeki mekânsal örüntülerde, konutların kümelenmelerinde, aile ve akrabalık ilişkileri etkin olmuştur. Aslında bütün köy dolaylı da olsa akrabadır. Köyün muhtarı *'herkes uçtan uca akrabadır, aralarında kan bağı olmayanlar da hısımdır'* diyerek ilişkileri vurgulamaktadır (Ünal Türkkol, kişisel görüşme, 13 Haziran 2013).

Köyde genellikle ataerkil aile yapısı hakimdir. Bu aileler hane reisinin anne ve babası, evlenmemiş çocuklar, evlenmiş erkek çocuklar, gelin ve torunlardan oluşmakta ve aynı çatı altında yaşamaktadırlar.

Eski Kesmez'de konut ve eklerinin belli bir sınırı olmamasından dolayı evlenen çocukların konutları organik bir düzende rastgele anne-baba evinin komşuluğundayer almaktadır. Yeni Kesmez'de ise planlı bir arsa sınırından kaynaklanan informal düzen karşımıza çıkmaktadır. Evlenen çocuklar aileleriyle aynı parsel içinde oturmaktadır. Ancak kente göçlerden dolayı yeni konutların yapımı azalmış, mevcut olanların onarımlarında yeni malzemeler tercih edilir olmuştur.

İmecenin yaygın bir biçimde sürmesi akraba ve komşuları gün boyu çeşitli işlerde bir araya getirmektedir. Örneğin, kışlık ekmek yapımı için birçok komşu aşhanede toplanıp gün boyu yufka ekmek açıp, kış aylarından tüketmek amacıyla kurutarak depolamaktadırlar. Kadınlar aralarında iş bölümü yapmakta, hamuru açılması, açılan hamurun ocakta sac üzerinde pişirilmesi, istiflenmesi ayrı bireyler tarafından yapılmaktadır. Aslında bu sistem imece usulünden ziyade 'değişik-dolaşık' olarak adlandırılan, işgücünün ödünç kullanılması biçimindedir. Erkekler ise genellikle evin önünde yer alan sekide (veranda) oturup sohbet etmektedir.

Geçim Kaynağı

Yörede hayvancılık ve hayvan ürünleri, tarımdan sonraki geçim kaynağıdır. Karasal iklimin hâkim olduğu yörede, ilkbahar yağışlarıyla yeşeren, yazın sıcaklığında ve kuraklığında sararıp kuruyan bozkır bitki örtüsünün varlığı, yöre insanının ekonomisinde hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olmasını sağlamış ve konutların biçimlenmesinde etkili olmuştur. Küçükbaş hayvancılık genellikle meralarda, hayvanları otlatma şeklinde yapılmaktadır. Hayvancılıkla geçimini sağlayan aileler, Mart-Nisan aylarında yaylalarına gitmektedirler.

Eski ve yeni Kesmez'de de önemli bir uğraş olan hayvancılık, yayla olmadığı ve meraların yetersizliğinden dolayı büyükbaş hayvancılık şeklindedir. Geçim kaynağına bağlı olarak konut dışında oluşan mekânlar ("ek"ler) konuttan daha büyük alanlara sahip olmakta, konutun genel biçimlenmesinde belirleyici olmaktadır. Konutun avluda yer alan ekleri ahır, depo, yemlik, aşhane ve tuvalet gibi mekânlardır. Hayvanların barınabilecekleri ahır, kapalı ve yarı kapalı olarak düşünülmektedir.

Yeni Kesmez'in başka bir gelir kaynağı da, köyde yaşayanlara ait küçük bakkal ve kahvehane işletmeleridir. İşletme sahibi meskeninin avlusunda yer alan mekânı bakkal olarak düzenlemiş ve kamusal alana açmıştır. Taş malzeme ile yapılmış bakkalların yarı açık verandası sokağa açılmakta ve köyde kadınların toplandığı sosyal bir mekâna dönüşmektedir.

3. Eski Kesmez Köyü Konutlarında Mekân Organizasyonu

Karapınar-Ereğli karayolunun 20. km'sinden sonra, stabilize kum ve 15 km köy yolu ile erişilebilen eski Kesmez Köyü, yeni Kesmez'e aktarılmadan önce 45 hanelik toplu bir yerleşme niteliğindedir. Köyün girişinde bir mezarlık ve yanında bir köy meydanı bulunmaktadır. Köyün fiziki alt yapısı, ulaşım, su, kanalizasyon elektrik gibi altyapı donatıları yetersizdir. Düzenli olmayan organik bir yerleşim düzeni ile karşımıza çıkan köy meskenleri, yöre halkının kendi imkânlarıyla, çevrelerinde buldukları taş malzemeyle yığma sistem ile inşa edilmiştir. Yerleşkede meskenler güneşe

yönlenmiştir. Bugün büyük çoğunluğu yıkılmış olan meskenler, arazinin eğimli olmasından dolayı kademeli teraslarla, etrafı çevrili avlularla oluşmuştur (Fotoğraf 3). Meskenler tek katlı, önünde ya da yanında farklı kotlarda müstemilat (ahır, samanlık, yem damı, kümes vb.) birimleri ile organik bir düzende karşımıza çıkmaktadır. Avlu duvarları ve teraslar, ihtiyaca göre konutun güney yönünde değişik kotlarda oluşmuştur. Meskenlerin güneye bakan yönünde her odadan birer pencere avluya yönelmektedir. Avlu cephesindeki pencere boşlukları ısı kaybını önlemek için küçük düşünülmüştür (Fotoğraf 4). Avlunun belirleyicisi, meskene ait eklerdir. Komşu meskenler arasında sınırlar bulunmamakta, sokak dokusu eğrisel biçimlenme ile devam etmektedir.

Fotoğraf 3.Eğimin Üst Noktasından Köye Bakış.

Fotoğraf4. Avluya Bakan Küçük Pencereleler.

Köy halkının gündelik yaşamı konut dışında yer alan mekânlarda geçmektedir. Bu nedenle mesken, avluyu tanımlayan diğer ek mekânlardan boyut olarak daha küçüktür. Köyün genelinde mesken tipolojisi; bir mabeyn ve mabeyne açılan bir oda ya da ortada bir mabeyn ve mabeyne açılan iki oda şeklindedir. Mabeynin içinde bir ocak ve zahralık bulunmaktadır (Fotoğraf 5-6-7). Mesken dışında, avluda ekmek yapmak için bir ocak bulunmakta, ekmek yapılarak depolanmakta, bittikçe yeniden üretilmektedir. Kalın taş duvarlar üzerine yerleştirilen ahşap kirişlerle tavanlar kapatılmış, hasır örtü üzerine toprak dam örtüsü yapılmıştır. Konutun iç duvarları çamur sıvalı olup, beyaz toprakla (kil) cilalanmıştır. Bugün köyde yaşamını sürdüren bir hane bulunmaktadır.

Fotoğraf 5-6-7. Hakkı Vural'a Ait Mesken ve İç Mekân Görselleri

4.Yeni Kesmez Köyü Konutlarında Mekân Organizasyonu

Yeni Kesmez köyü Karapınar-Eskişehir yolunun 20. km'sinde bulunmaktadır. Köy yerleşim alanı düz bir topografyada yer almaktadır. Yeni kurulan köyün yerleşim planı devlet tarafından hazırlanmıştır. Bu köy için hazırlanan tip projelerin, kredi miktarı ve köylü katkıları, belirlenmiş bir program dâhilinde gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan projelerdeki konutların plan kuruluşu iki tip (ilave edilebilir nitelikte) olarak hazırlanmıştır. Hazırlanan tiplerde aile büyüklüğüne göre büyük ve küçük olmak üzere iki ayrı konut şekli uygulanmıştır. Avlu (hayat) içinde; konut ve müstemilat; aşhane, depo, ağıl, hangar ve helâ gibi servis birimleri yer almaktadır. Her konut tek katlı olarak çözülmüştür (Fotoğraf 8-9).

Fotoğraf 8-9. Kesmez Köyü'nün Genel Görünüşü-Kesmez Köyü'nde Avlu İçinde Konutlar Ve Yol İlişkisi

Tip 1 küçük aileler için düşünülmüş, 2 oda 1 mabeyn şeklindedir. Avlu içinde yer alan ekler, ahır, hangar, depo, aşhane ve helâdır. Tip 2 büyük aileler için düşünülmüş ve 4 oda 1 mabeyn şeklindedir (Şekil 1). Tip 2 deki parsel büyüklüğü, mesken ve müstemilat birimlerinin büyüklüğünü de değiştirmiştir. Şekil 1'

Şekil 1.Yeni Kesmez Köyü Konutlarındaki Yerleşim Tipolojileri

Yörede evlenen erkek çocuk için, avlu içinde bir oda eklenir. Bu oda konuta bitişik olduğu gibi konuttan ayrı olarak da oluşturulmaktadır. Böylece aile büyüdükçe, konutunda büyüdüğü, mekânların arttığı, yeni mekân oluşumlarının bütünde var olmaya başladığı görülür. İç dönlük kimi zaman bütün sülaleyi içine alacak şekilde kümeleşmektedir.

Bölgenin kuru-soğuk ikliminden dolayı meskenlerin kapalı ve içe dönük biçimde yapıldıkları görülmektedir. Bu kapalılık mahremiyetten çok yöresel özelliğin getirdiği bir biçimlenmedir. Konutların biçimlenmesinde yönlenme bir girdi olarak ele alınmasa da genelde konutların kuzey ve batı yönleri kapatılarak güneye yönlenme sağlanmaya çalışılmıştır.

Kurak iklimin hâkim olduğu yörede kalın taş duvarlar ve kerpiç sıvalar, yaz sıcaklığına ve sert kış hava şartlarına karşı koymak amacıyla yapılmıştır. Yazın rüzgârların sürüklediği toz, toprak insanları bölgede rahatsız etmektedir. Bunun için rüzgârlara kapalı, toz ve topraktan korunmak amaçlı yapılan avlular (hayatlar), önemli bir fonksiyonu da yerine getirmektedir. Avlular aynı zamanda gündelik ev işlerinin yapıldığı (ekmek yapımı, çamaşır, bulaşık gibi) bir merkez konumundadır (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 10. Devletçe Yapılan Örnek ‘Tip 1’ Ve ‘Tip 2’ Konut Giriş Alanı Ve Avlu İlişkisi

Konutun kapısı avluya açılır. Büyükbaş ya da küçükbaş hayvanlar ve kümes hayvanları ikinci avluda kapı ile ayrılmış, gündelik ev yaşamından uzak tutulmuştur. Ev içi üretim, gündelik işler, aşhane, tarım araçları için depo mekânları ilk avluda yer alır. Bazı örneklerde ise konut ile hayvanlar aynı avluda sınırsal eleman olmadan bir arada yaşam sürmektedirler. Bu mekânlar arası düzende, etkili bir iç-dış ilişkisi söz konusudur. Evlerdeki bu ilişki sadece yapı içi ile dışı arasında değildir. Çünkü evlerde içeri konumunda olan mekânın, ona göre dışarı sayılabilecek başka bir mekânla ilişkisi bulunmaktadır. Dış mekan olan ‘avl’ alanına göre yine dış mekan sayılan ‘seki’ alanı, iç mekân durumundadır. Bu mekânın odalara göre konumu ise dış mekân sayılmaktadır. Evlerde seki denilen alan, (dış mekâna göre içeri sayılan ara alan) avlu ile evin orta mekânı mabeyn arasındaki ilişkiyi sağlayan bir geçiş mekânı niteliğini taşımaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Yeni Kesmez Köyü Konutlarında Dış Alan-İç Alan İlişkisi

5. Sonuç

Yer değiştiren bir Anadolu köyünün, mimari ve sosyo kültürel yönden özelliklerinin karşılaştırıldığı bu çalışmada özellikle eski Kesmez köyünde yerleşim karakteri ve mesken mimarisinde coğrafi unsurlar ve sosyo-kültürel yapının etkili olduğu, yeni köy için ise planlı yerleşimin biçimlenmede temel belirleyici olduğu, meskenin oluşumunda geleneksel mekan organizasyonunun (mabeyn-oda) devam ettiği, düz topografyanın ve ızgarasal düzenin geometrik olarak biçimlenmeyi etkilediği, sosyo kültürel etkenlerin mekan kullanımında karşımıza çıktığı sonucu elde edilmiştir.

Eski Kesmez köyü uzun yıllar yaşadığı ortamı, deneyim yolu ile oluşturmuş kültürel bir yapılanma ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ürünlerde özellikle coğrafi niteliklere uygun yapılaşma, yere dair özgün olma değerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Eski Kesmez köyünde topografyanın eğimli olması, köyün yeni yerleşiminden farklılaşan en baskın özelliktir. Parsel sınırlarında amorf bir biçimlenme ve buna bağlı olarak birbirinden ayrı konumda meskenler yer almıştır. Birbirinden kopuk olma manzaraya yönelimle ilgilidir. Meskenlerde kuzey yönünün sağır olması, küçük pencere boşlukları ile kışın soğuk, yazın da sıcak etkinin azaltılarak iklimlendirme olayının düşünülmesi doğal çevre şartlarına karşı alınan önlemleri göstermektedir.

Yeni kesmez köyü ise düz bir alana yerleşmiştir. Planlı yerleşim parsel sınırlarını kesin çizgilerle ayırmış, meskenlerdeki yakınlık artmıştır. Manzara, mesken ve ekleri ile tanımlanan konuta ait avlu olmuştur. Dolayısıyla meskenlerin dış mekânla bağlantısı düz topoğrafyadan dolayı artık sınırlıdır. Tek odalı da ya da çok odalı mesken merkezi rol oynamaktadır. Mabeyn genel ve özel farklı kullanımlara hizmet etmekte, odaya göre dış, sekiye göre iç olmakta, geçişe ya da oturmaya uygun oluşuyla bir ara mekân oluşturmaktadır. Değişen şartlar ve ailesel değerler evlenen çocukların ayrı evde yaşamasını gerekli kılmıştır. Bu durum fiziki koşul yanı sıra ekonomi ile de ilişkili olmaktadır. Yaşam sürecinin hareket ve değişimini göz önüne alan çözümler yeni köyde kimi zaman meskene ek yapma, kimi zamanda avlu içinde meskenden bağımsız, ek yapılaşma ile karşımıza çıkmaktadır. Yaşama biçimi ve temel ihtiyaçlara bağlı komşuluk ve birbirleriyle ilişkiler de duvar, sınırlayıcıdır. Halkın geçim kaynağına göre üretimi, ailelerin ekonomik düzeyini belirlemiş ve yapılarının da buna bağlı olarak biçimlenmesinde etkili olmuştur. Yapılardaki temel ilkeler aynı olsa da, yapı malzemesinde, boyutunda, süslemelerinde, işçilik gibi pek çok özelliklerinde farklılıklar görülmektedir.

Örneklem olan eski ve yeni Kesmez Köyü'nde konutların biçimlenmesindeki etkenlerin doğal ve sosyo-kültürel olarak iki ana başlık altında irdelenmesi sonucunda; eski Kesmez köyü yerleşke ve konutları ile yeni Kesmez köyü yerleşke ve konutlarında farklılıklarla etkili olduğu belirlenmiştir. Plansız doğal alanlardan, planlı ve düzenli yerleşmelere geçiş ve bu geçiş sonucunda oluşan mimari anlamda aynılıklar ve farklılıklar Tablo 2.a ve Tablo 2.b'de özetlenmiştir. Planlı alanlarda kendiliğinden bir oluşum olmadığından keskin hatlarla oluşturulmuş düzenli biçim, her mesken alanının tanımlı sınırını oluşturmaktadır. Bu sınır, mesken ve eklerinin düzenine ilişkin belirleyici olabilmektedir. Aynılıklar ve tekrarlar özgün olma durumunu zedelemektedir. Eski Kesmez köyünde topoğrafyaya uyumlu kendiliğinden oluşan yapılanma kurgusu, farklı vistalar ve çeşitlilik uyumlu ve özgün kurguyu oluşturmaktadır. Doğal ve sosyo kültürel etkenler her iki yerleşimde de etkili olsa da planlı yerleşimlerde parse sınırları Kesmezköyü örneğinde 'yapay' algıyı oluşturmaktadır.

Tablo 2.a. Eski ve Yeni Kesmez Köyü Yerleşmesinde ve Konutlarında Doğal Çevre Etkenleri

	Eski Kesmez Köyü	Yeni Kesmez Köyü
İKLİM
DOĞAL ÇEVRE ETKENLERİ	Güneş ısısından yararlanmak için güneye yönelim ve kuzey cephenin dışa kapalı olması. Sert soğuk iklime karşı ısı kaybını engellemek için kalın duvarların yapılması. Sert soğuk (kış aylarında) hava şartlarına karşı küçük boyutlu pencere düzeni.	Güneş ısısından yararlanmak için güneye, batıya ve doğuya yönelim. Sert soğuk iklime karşı ısı kaybını engellemek için kalın duvarların yapılması. Yeni yapılarda tuğla ve briketin tercih edilmesi, duvar kalınlıklarının azalması. Sert soğuk (kış aylarında) hava şartlarına karşı küçük boyutlu pencere düzeni.
YERLEŞİM DÜZENİ
TOPOĞRAFYA	Organik doku	Geometrik doku

MESKENLERİN BİÇİMLENMESİ	Dağınık yerleşim	Düzenli yerleşim
	Mesken ve ekleri olarak organik ve düzensiz biçimlenme. Eklerde eğime bağlı olarak birbirinden ayrı mekân oluşumu. Komşu mesken(ler) ile sınırların olmaması.	Mesken ve ekleri olarak tanımlı parsel alanında geometrik olarak düzgün ama çeşitli biçimlenme. Eklerde düz tanımlı parselden dolayı bütüncül biçimlenme. Komşu mesken(ler) ile sınırların net olarak ayrılması, sınır elemanı olarak avlu duvarının kullanılması.

MALZEME VEYAPIM
TEKNİĞİ

Taş malzeme kullanımı, düz damlı yığma sistem.

Taş ve kerpiç malzemenin bir arada kullanımı. Taş yapılarda beşik çatı, kerpiç yapılarda düz damlı yığma sistemin uygulanması. Tuğla ve briket kullanılan yeni yapılarda beşik çatının uygulanması.

Tablo 2.b. Eski ve Yeni Kesmez Köyü Yerleşmesinde ve Konutlarında Sosyo-Kültürel Çevre Etkenleri

Yerleşkede yer alan düğün ve cenazelerde bir araya gelen meydanlar.

Alışkanlıklar ve yaşam biçiminden kaynaklanan iki ana gruptan oluşan konutlar: mesken ve ekleri. Mesken: yatma, oturma, yemek yeme, misafir ağırlama eylemlerine cevap veren mabeyn ve odalardan oluşan birim. Ekler: geçim kaynağına dayalı olarak ambar, ahır, ağıl, depo aşhane ve tuvaletten oluşan avluda bir arada bulunan servis mekânları.

Yerde oturma eylemine dönük oda tefrişi.

Mesken dışında avluda konumlanan aşhane ve aşhanede yer alan ocak. Eski Kesmez'de mesken içinde ocak bulunduğundan avlu içinde yer alan aşhanenin konumunun önemsiz olması, Yeni Kesmez'de ise konut içinde ocak bulunmadığından, aşhane mekânının meskene en yakın noktada konumlanması.

AİLE VE AKRABAİK
GEÇİM KAYNAĞI	<p data-bbox="331 481 1412 593">Evlenen erkek çocuk için yapılan ek meskenler. Eski Kesmez’de evlenen çocuk için, aynı parselde baba evine yakın bir yerde mesken konumlanması, Yeni Kesmez’de ise aynı avlu içine mevcut bina yanına ek olarak konumlanması.</p>
DİNİ ETKİLER	<p data-bbox="331 851 1412 1220">Yazlık ve kışlık hayvan barınakları.</p>
EKONOMİ	<p data-bbox="331 1232 1412 1512">Odalarda gusülhaneler Kible yönü düşünülerek yönlendirilmiş helâ. Her odada ayrı düşünülen gusülhaneler ve avluda bağımsız yer alan, kible yönü düşünülerek konumlandırılmış helâ.</p>

KAYNAKÇA

- Aran, K. (2000). *Barınaktan öte: Anadolu kır yapıları*. Ankara: Tepe Mimarlık Kültür Merkezi.
- Aydın, D. (2008). Contextual values in rural architecture: Kilistra (Gökyurt) settlement/Turkey. *Regional Architecture and Identity in the Age of Globalization*, (I).
- Aydınlı, S. (2002). 'Epistemolojik açıdan mekan yorumu'. Mimarlık ve Felsefe içinde. İstanbul: YEM Yayınları, s.40-52.
- Aydın, D. ve Çınar, K. (2009). An Analysis of Cultural and Geographical Lasting Characteristics through the Use of Local Materials in Anatolia: Dwellings in the Konya Plain, Turkey. *Global*

-
- Built Environment Review (GBER)*. International Centre for Development and Environmental Studies, (7)1, 31-49.
- Bektaş, C. (2005). *Halk yapı sanatı*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Çınar, K. (1990). *Konya ovası kırsal yerleşmelerinde planlamaya ilişkin bir yöntem araştırması*. Yayımlanmış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çorapçıoğlu, K., Çakır, S., Aysel, N.R., Görgülü, H.C., Kolbay, D., Seçkin, N.P. ve Ünsal, E.(2008). *Yöresel kırsal mimari kimlik*. İstanbul: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Kitap-1.
- Demirel, S. (2005). *Production of space in post earthquake region: three cases from Düzce*. Master Thesis, METU, Ankara.
- Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S. (2006). Doğa-kırsal yerleşme birliktelikleri. *Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi Dergisi*, (7)1, 28-40.
- Engin, N., Vural, N., Vural, S. ve Sümerkan, M.R. (2007). Climatic effect in the formation of vernacular houses in the Eastern Black Sea region. *Building and Environment*, February 2007, (42)2, 960-969.
- Eyuce, A. (2007). Learning from the Vernacular: Sustainable Planning and Design. *Open House International*, December,(32)4, 9-22.
- Gür, Ş.Ö. (2000). *Doğu Karadeniz örneğinde konut kültürü*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Gündüz, İ. (1980). *Bütün yönleriyle Karapınar*. Konya: Karapınar Belediyesi.
- Konyalı, İ.H. (1970). *Abideleri ve kitabeleri ile Konya-Ereğli tarihi*. İstanbul: Fatih Matbaası.
- Köse, A. (2006). Balıkesir örneğinde geleneksel kırsal avlu duvarı. *Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2),159-184.
- Rapoport, A. (1969). *House form and culture*. Foundations of Cultural Geography Series, London: Prentice-Hall International (U.K.) Limited.
- Rapoport, A. (2004). *Kültür, mimarlık, tasarım*. (Çeviren: S. Batur).İstanbul: YEM Yayınları.